

needs. Understanding the essence of the considered processes will allow to manage purposefully the activity of dissipative functional structures in subsystems and to create the necessary methodical systems of indirect management of vertical processes. In the future, it is necessary to find out the features of the considered types of management in persons with different degrees of intellectual, functional, physical, educational and social adaptation difficulties.

Key words: *hypercompensation, compensation, habilitation, development, correction, rehabilitation, mediated internal management, positive and negative components of a person as a "bio-socio-spirit" system, synergetics, children with special educational needs.*

УДК 378.12.371

Тетяна Зорочкіна

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

ORCID ID 0000-0002-6321-0852

Інна Ніколаєску

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

ORCID ID 0000-0002-9928-9291

Інна Литвин

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

ORCID ID 0000-0002-8946-1449

DOI 10.24139/2312-5993/2023.08-09/073-083

КОРЕКЦІЯ СЕНСОРНОГО РОЗВИТКУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ

У статті розкрито особливості сенсорного розвитку молодших школярів з порушеннями зору. Визначено основні принципи корекції сенсорного розвитку дітей з порушеннями зору: використання різних сенсорних стимулів; застосування спеціальних методик вправ і тренувань для розвитку сенсорних навичок; диференціація інформації за допомогою різних способів подання; постійне використання кольорових та контрастних матеріалів; створення комфортних умов для сприйняття інформації; індивідуалізація освітнього процесу. Висвітлено особливості корекційно-розвиткової роботи з дітьми з порушеннями зору. Розглянуто основні завдання корекційно-розвиткових занять з молодшими школярами. Здійснено аналіз корекційно-розвиткових програм для учнів 1-4 класів з порушеннями зору, що затверджені Міністерством освіти і науки України.

Ключові слова: *сенсорний розвиток, молодші школярі з порушенням зору, корекція сенсорного розвитку, корекційно-розвиткова робота з дітьми з порушеннями зору, корекційно-розвиткова програма, інклюзивна освіта.*

Постановка проблеми. У дітей з порушеннями зору виникають труднощі в отриманні сенсорної інформації про навколишні предмети. Однак, ці обмеження зору можуть бути компенсовані за допомогою тактильних та слухових відчуттів. Тому для дітей з порушеннями зору важливо проводити корекцію сенсорного розвитку, щоб надати їм можливість здобувати чуттєвий досвід з використанням залишених

аналізаторів. Сенсорний розвиток відіграє важливу роль у загальному розумовому розвитку дитини та має самостійне значення, оскільки повне сприйняття є необхідним для успішного навчання дитини в дошкільних та загальноосвітніх закладах, а також для майбутньої професійної діяльності.

Аналіз актуальних досліджень. Вивченню проблеми корекції сенсорного розвитку дітей з порушеннями зору присвячений ряд досліджень. Різні аспекти сенсорного розвитку дітей з порушеннями зору розглядалися у працях А. Колупаєвої, Т. Костенко, С. Кондратенко, Л. Магомедової, Л. Шестерової, С. Федоренко та ін.

Мета статті – розкрити зміст та особливості корекції сенсорного розвитку молодших школярів з порушеннями зору.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сенсорний розвиток дітей з порушеннями зору є важливим аспектом їхнього розвитку. Вони повинні навчитися використовувати інші сенсорні органи, такі як слух, дотик і нюх, для отримання інформації про навколишній світ. Один із способів підтримки сенсорного розвитку у дітей з порушеннями зору це створення стимулюючого середовища. Важливо розміщувати різноманітні предмети з різними фактурами та ознаками у дитячих приміщеннях. Наприклад, можна використовувати різнокольорові кульки, м'які іграшки зі звуковими ефектами та предмети з приємною на дотик поверхнею. Також, важливо пропонувати дітям можливості для розвитку інших сенсорних навичок, наприклад, слуху. Можна грати музику, заохочувати дитину слухати різні звуки, використовувати музичні інструменти. Сенсорний розвиток можна також підтримувати за допомогою спеціальних програм та ігор, розроблених для дітей з порушеннями зору. Ці програми можуть містити звукові та тактильні елементи, які допоможуть дитині розвивати інші сенсорні навички. Сенсорний розвиток в дітей із різними порушеннями зору, хоча й має специфічні особливості та за оптимальної організації психолого-педагогічного супроводу не створює яких-небудь серйозних труднощів у розвитку пізнавальної діяльності. Корекція сенсорного розвитку дітей з різними порушеннями зору має розпочинатися в дошкільному віці та продовжуватися в початковій школі. Корекція сенсорного розвитку дітей молодшого шкільного віку з порушеннями зору включає комплекс заходів, спрямованих на покращення та розвиток їх сенсорних навичок і здатностей. Однією з основних цілей корекційної роботи є забезпечення максимально можливого використання доступних сенсорних каналів

(зорового, слухового, дотикового, відчуття температури, руху тощо) для отримання та обробки інформації про навколишній світ.

Основні принципи корекції сенсорного розвитку дітей з порушеннями зору:

1. Використання різних сенсорних стимулів: візуальних, звукових, тактильних, запахових, смакових. Це допомагає компенсувати втрату одного сенсорного каналу та сприяє розвитку інших.

2. Застосування спеціальних методик вправ і тренувань для розвитку сенсорних навичок. Наприклад, використання тактильних книг, аудіосупроводу, запахів та інших стимулів для сприйняття й розпізнаванню предметів чи явищ.

3. Диференціація інформації за допомогою різних способів подання. Наприклад, пояснення усно, використання моделей, візуальних супроводжувальних матеріалів або тактильних іграшок.

4. Постійне використання кольорових та контрастних матеріалів для покращення розрізнення предметів та оточення. Наприклад, використання контрастних таблиць, друку на фарбованих арках, різнобарвних іграшок, тактильних книг тощо.

5. Створення комфортних умов для сприйняття інформації: налагодження освітлення, забезпечення оптимальної акустичної обстановки, забезпечення доступу до спеціальних допоміжних технічних засобів (наприклад, біноклярні окуляри для посилення зорової функції).

6. Індивідуалізація освітнього процесу та використання диференційованих підходів, враховуючи особливості кожної дитини з порушеннями зору.

Корекція сенсорного розвитку учнів початкової школи з порушеннями зору є важливою складовою загальної системи корекційно-розвиткової роботи, яка дозволяє сформувати компенсаторні навички і забезпечити повноцінне життя дітей з порушеннями зору. Метою корекційно-розвиткової роботи з учнями з різними порушеннями зору є, насамперед, «створення та забезпечення рівних можливостей для отримання доступної, якісної та ефективної освіти, повноцінного психофізичного та особистісного розвитку, соціалізації та інтеграції дітей зі зниженим зором через розвиток порушених фізичних та психічних функцій засобами корекційно-компенсаторного впливу» (Войтко, 2021, с. 22).

Корекційно-розвиткова робота може здійснюватися в груповій чи індивідуальній формі. В умовах інклюзивної освіти, зазвичай переважають індивідуальні корекційні заняття відповідно до складеної командою супроводу індивідуальної програми розвитку дитини з особливими освітніми потребами. У спеціальних закладах для дітей з порушеннями зору корекційні заняття також проводяться за окремим графіком після уроків, проте частіше зустрічаються групові форми (Бистрова, 2012, с. 54).

Основними завданнями корекційно-розвиткових занять є: «розвиток та виправлення функцій зору, подолання вторинних порушень пізнавальної, орієнтувальної діяльності, мовлення, фізичного розвитку; компенсація і корекція порушень розвитку шляхом психолого-педагогічних, лікувально-профілактичних методик з максимальним використанням засобів індивідуальної корекції; надання допомоги для засвоєння системи знань, умінь і навичок в обсязі, визначеному державним стандартом освіти, повноцінного розвитку особистості дитини, її пізнавальних і творчих здібностей; адаптація розвивального середовища до пізнавальних можливостей дітей зі зниженим зором для опанування ключових життєвих компетентностей; розвиток слухового, дотикового, зорового, кінестетичного сприймання, ознак та властивостей навколишнього світу. Формування уявлень про предмети, які наповнюють оточуючий простір; орієнтування у замкненому та вільному просторі; розвиток особистісної, емоційно-вольової сфери та комунікативних навичок; накопичення необхідного досвіду самообслуговування та самостійної життєдіяльності; охорона і зміцнення фізичного і психічного здоров'я дітей з порушеннями зору» (Сулейманова). Досягнення мети та завдань корекційно-розвиткової роботи в початковій школі відбувається в процесі реалізації наступних напрямків: розвиток залишкового зору, психічних і сенсорних функцій, мовлення; орієнтування в просторі та мобільність; соціально-побутове орієнтування; лікувальна фізкультура, ритміка.

Відповідно до вказаних напрямків корекційно-розвиткової роботи Міністерством освіти і науки України затверджено відповідні корекційно-розвивальні програми для учнів 1-4 класів з порушеннями зору (Бондаренко; Гудим, Костенко, Довгопола; Кондратенко, Гошовський; Легкий; Скринникова, Соляник; Сулейманова). Задля встановлення змісту та особливостей корекції сенсорного розвитку дітей з порушеннями зору у початковій школі нами проаналізовано вищезазначені

програми. Програма з корекційно-розвиткової роботи для підготовчого, 1-4 класів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для сліпих дітей та дітей зі зниженим зором «Корекція розвитку» (корекція пізнавальної сфери) (авт. Сулейманова Ю. В.) охоплює наступні аспекти корекції сенсорного розвитку молодших школярів.

У 1 класі програмою передбачені теми «Звуки. Поняття шум, звук, голосно, тихо. Прийоми і методи обстеження предметів за допомогою слуху. Звуки навколишньої дійсності. Розпізнавання звуків навколишньої дійсності. Упізнавання та локалізація в просторі звуків», «Запахи. Різноманіття запахів, що нас оточують. Прийоми та методи обстеження предметів за допомогою нюху», «Колір. Основні кольори. Розвиток зору. Офтальмотренажери. Офтальмогімнастика», «Температурні відчуття: холодне, гаряче, тепле», «Смаки. Смакові відчуття. Поняття солодке, солоне, кисле, гірке», «Овочі. Фрукти. Ягоди. Розрізнення овочів, фруктів, ягід за смаком та запахом», «Рослини. Будова рослин. Органи рослин: корінь, стебло, листки, квітки, плоди», «Тварини», «Птахи». Кожна з тем передбачає формування відповідних сенсорних еталонів, розвиток різних видів відчуття та сприйняття, формування дій спільного використання дотику і залишкового зору, а також використання інших збережених аналізаторів при обстеженні предметів шляхом застосування вправ та ігор на обстеження предметів, муляжів, рельєфних малюнків, ліплення відповідно до тем, дидактичних ігор «Слухаємо вулицю», «Впізнай за голосом», «Що так звучить?», «Що так пахне?», «Впізнай за запахом» тощо (Сулейманова).

Безпосередня корекція сенсорного розвитку дітей з порушеннями зору у 2 класі забезпечується темами «Звуки. Запахи. Смаки. Кольори. Різноманіття звуків навколо нас. Розпізнавання звуків навколишнього світу. Розпізнавання на слух дій, які здійснює людина. Різноманіття запахів навколо нас. Приємні та неприємні запахи. Аромат. Розрізнення кольорів. Смакові відчуття», «Прийоми обстеження предметів та натуральних об'єктів. Алгоритм обстеження. Обстеження предметів різної модальності», «Що з чого зроблено. Співвіднесення предметів з їх первинними матеріалами. Групування предметів за матеріалами», «Геометричні фігури», «Грошові одиниці. Розрізнення монет». Продовжується оволодіння сенсорними еталонами відповідно до тем, які вивчалися в 1 класі. Крім того, відбувається «формування вмінь використання всіх збережених

аналізаторів під час відвідування закладів культурно - мистецького призначення» в межах теми «Види мистецтва. Поняття «художній смак». Види закладів культурно- мистецького призначення. Театр. Кінотеатр. Музеї» (Сулейманова).

Відповідно до програми у 3 класі зберігаються попередні напрямки корекції сенсорного розвитку молодших школярів, продовжується розвиток уміння спільно використовувати всі органи чуттів для здобуття сенсорної інформації про предмети і об'єкти навколишньої дійсності, проте третьокласники навчаються інструментальному обстеженню предметів (за допомогою грифеля, голки, ножиць, язика).

У 4 класі відбувається закріплення навичок інструментального обстеження (за допомогою грифеля, голки, ножиць, язика), вводиться моделювання з геометричних фігур та об'ємних тіл. По завершенню 4 класу учні з порушеннями зору мають «уміти висловлювати свою думку на основі використання системи сенсорних еталонів як оцінюючих засобів; спільно використовувати всі органи чуттів для здобуття сенсорної інформації про предмети і об'єкти навколишньої дійсності; розпізнавати й називати прості геометричні фігури та об'ємні форми, основні складові частини будови рослин, птахів, тварин, риб, комах, людини; розрізняти, порівнювати, групувати, класифікувати, описувати рослини, тварин, птахів, комах, усвідомлювати їх значення в природі; мати уявлення про частини власного тіла; розрізняти грошові одиниці (монети і купюри), визначати їх номінал; уміти інструментально обстежувати предмети (за допомогою грифеля, голки, ножиць, язика); уміти графічно зображуваним прості предмети; уміти співвідносити натуральні об'єкти із графічними зображеннями; свідомо використовувати культуру дотикової роботи у процесі дій з об'єктами навколишньої дійсності; уміти читати і правильно розуміти рельєфний малюнок, співвідносити його з натурою» (Сулейманова).

Таким чином, програма корекції пізнавальної сфери включає значну кількість тем та передбачає застосування вправ, що забезпечують безпосередню корекцію сенсорного розвитку молодших школярів з порушеннями зору. Це пов'язано з тим, що корекція сенсорного розвитку забезпечує оволодіння компенсаторними навичками, які припускають використання функцій різних систем і органів замість порушених чи відсутніх та забезпечують повноцінний розвиток молодших школярів.

Наступна корекційно-розвиткова програма, яка широко забезпечує сенсорний розвиток учнів початкової школи – програма з корекційно-розвиткової роботи для підготовчого, 1-4 класів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для сліпих дітей та дітей зі зниженим зором «Орієнтування в просторі» (авт. Кондратенко С. В., Гошовський В. І.) (Кондратенко, Гошовський).

Програмою передбачено вивчення 7 тем у кожному класі: «Розвиток дрібної моторики», «Розвиток загальної моторики», «Розвиток уявлень про предмети та явища оточуючого простору», «Орієнтування на власному тілі», «Орієнтування в мікропросторі», «Орієнтування в макропросторі», «Розвиток готовності збережених аналізаторів (слух, нюх, дотик, залишковий зір) до навчання просторового орієнтування» (Кондратенко, Гошовський).

Теми «Розвиток дрібної моторики» та «Розвиток загальної моторики» забезпечують розвиток дотикової та м'язової чутливості, координації рухів пальців і рук, інструментального дотику У процесі вивчення теми «Розвиток уявлень про предмети та явища оточуючого простору» учні з порушеннями зору розвивають уміння обстежувати предмети за сенсорними еталонами (колір, форма, розмір, величина, вага) та геометричні фігури, тіла за допомогою кисті рук (пальцевий, кистьовий та долонний способи) тощо (Кондратенко, Гошовський).

Тема «Орієнтування на власному тілі» в контексті сенсорного розвитку сприяє відповідному формуванню сенсорних еталонів та розвитку просторових уявлень, конкретизації поняття «дзеркальність».

Вивчення тем «Орієнтування в мікропросторі» та «Орієнтування в макропросторі» сприяють розвитку дотикового сприймання, м'язово-суглобної чутливості та просторових уявлень.

Важливою в вказаній програмі є тема «Розвиток готовності збережених аналізаторів (слух, нюх, дотик, залишковий зір) до навчання просторового орієнтування», адже саме вона реалізує такі напрямки як «формування уявлень розрізняти на дотик (долонею, пальцями рук, підшвами ніг) деякі властивості оточуючих предметів; впізнавати і локалізувати голоси знайомих людей, впізнання деяких домашніх тварин і птахів за їх голосами; розпізнавати за запахом їжу, кабінет лікаря, їдальню; розвиток вміння розрізняти і співставляти поверхні матеріалів (різновиди тканин, дерево, скло) впізнавати предмети знайомого простору з допомогою залишкового зору, вчити виділяти зорові ознаки предметів, що наповнюють знайомий простір

(колір, форма, розмір), сприймати добре знайомі предмети в контрастному кольоровому зображенні; вчити дотиково сприймати підшвами ніг асфальтованої і трав'яної доріжок; знайомити з деякими рельєфними мітками на аркуші паперу (ялинка, кулька, будиночок, прапорець) і розпізнавати їх; формувати вміння локалізувати нерухомі і рухомі джерела звука у вільному просторі, оцінювати віддаленість озвученого предмета (поняття далеко-близько, ближче-далі), впізнавати на слух деякі дії, які здійснює людина (відкривання дверей, удари в бубон та ін.); вчити визначати за голосом емоційний стан близьких людей, впізнавати деякі звуки природи (шум вітру, дощу); вчити визначати з допомогою нюху запахи, що зустрічаються в побуті» (Кондратенко, Гошовський).

Решта затверджених корекційно-розвиткових програм не передбачають спеціальної організації корекційних занять зі сенсорного розвитку, проте реалізація деяких напрямків корекційної роботи може передбачати застосування вправ, які сприяють розвитку окремих видів відчуттів та сприйняття. Так, програма «Розвиток мовлення» (авт. Скринникова С. В., Соляник Л. Д.) сприяє розвитку слухового сприйняття, реалізація програм «Соціально-побутове орієнтування» (авт. Легкий О. М.) та «Корекція розвитку» (корекція емоційно-вольової сфери) (авт. Гудим І. М., Костенко Т. М., Довгопола К. С) забезпечує розвиток дотикового сприйняття та формування сенсорних еталонів шляхом ознайомлення з різними предметами побуту та емоціями людей відповідно, заняття з ритміки за програмою «Ритміка» (авт. Бондаренко Ю. А.) та лікувальної фізичної культури за програмою «Лікувальна фізична культура» (авт. Шеремет Б. Г.) – розвиток музичного сприймання, звуковисотного, тембрового, динамічного слуху, ритмічного чуття тощо, удосконалення м'язового відчуття, навичок орієнтування на збережені аналізатори (Бондаренко; Гудим, Костенко, Довгопола; Кондратенко, Гошовський; Легкий; Скринникова, Соляник).

Висновки. Корекційно-розвиткова робота з дітьми з порушеннями зору є важливою частиною їхнього освітнього процесу. Ця робота спрямована на розвиток та покращення зорових функцій, а також на компенсацію втрати зору. Корекційно-розвиткова робота з дітьми з порушеннями зору має на меті покращення їх життя та забезпечення рівних можливостей розвитку. Вона вимагає індивідуального підходу, професійних знань та залучення родин та

інших фахівців у процесі роботи. Корекція сенсорного розвитку молодших школярів з порушеннями зору є важливою складовою загальної системи корекційно-розвиткової роботи, яка дозволяє сформувати компенсаторні навички і забезпечити повноцінне життя дітей з порушеннями зору.

ЛІТЕРАТУРА

- Бистрова, Ю. О. (2012). *Комплексний супровід дітей з порушеннями зору в умовах навчального закладу*. Луганськ: ЛОІППО (Bystrova, Yu. O. (2012). *Comprehensive support of children with visual impairments in the conditions of an educational institution*. Luhansk: LOIPPO).
- Бондаренко, Ю. А. «Ритміка». Програма з корекційно-розвиткової роботи для підготовчого, 1-4 класів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для сліпих дітей та дітей зі зниженим зором. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/inkluzyvne-navchannya/korekciini_program_y/2018/ritmika-pidg-1-4-kl-bondarenko-yu-3.doc. (Bondarenko, Yu. A. "Rhythms". Program for corrective and developmental work for preparatory, 1-4 grades of special general educational institutions for blind children and children with reduced vision. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/inkluzyvne-navchannya/korekciini_program_y/2018/ritmika-pidg-1-4-kl-bondarenko-yu-3.doc).
- Войтко, В. В. (2021). *Корекційно-розвиткова робота з учнями з порушеннями зору в умовах інклюзивної освіти*. Кропивницький: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського» (Voitko, V. V. (2021). *Corrective and developmental work with students with visual impairments in the conditions of inclusive education*. Kropyvnytskyi: COIPPO named after Vasyl Sukhomlynskyi).
- Гудим, І. М., Костенко, Т. М., Довгопола, К. С. «Корекція розвитку» (корекція емоційно-вольової сфери). Програма з корекційно-розвиткової роботи для підготовчого, 1-4 класів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для сліпих дітей та дітей зі зниженим зором (програма за вибором вчителя залежно від психофізичних особливостей учнів). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/inkluzyvnenavchannya/korekciini_programy/2-korekciya-rozvitku-gudimim-kostenko-tm-dovgopola-ks.pdf. (Gudym, I. M., Kostenko, T. M., Dovgopola, K. S. "Correction of development" (correction of the emotional and volitional sphere). Program for corrective and developmental work for preparatory, 1-4 grades of special general educational institutions for blind children and children with reduced vision (the program is chosen by the teacher and depends on the psychophysical characteristics of the students). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/inkluzyvnenavchannya/korekciini_programy/2-korekciya-rozvitku-gudimim-kostenko-tm-dovgopola-ks.pdf).
- Кондратенко, С. В., Гошовський, В. І. «Орієнтування в просторі». Програма з корекційно-розвиткової роботи для підготовчого, 1-4 класів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для сліпих дітей та дітей зі зниженим зором. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/inkluzyvne-navchannya/korekciini_programy/5-korekciina-programa-z-prostorovogo-orientuvannya-pidgotovchij-1-4-kl.pdf. (Kondratenko, S. V., Goshovsky, V. I.

"Orientation in space." Program for corrective and developmental work for preparatory, 1-4 grades of special general educational institutions for blind children and children with reduced vision. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/inkluzyvnenavchannya/korekciini_programy/5-korekcziyna-programa-z-prostorovogo-orientuvannya-pidgotovchij-1-4-kl.pdf).

Легкий, О. М. «Соціально-побутове орієнтування». Програма з корекційно-розвиткової роботи для підготовчого, 1-4 класів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для сліпих дітей та дітей зі зниженим зором. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/inkluzyvnenavchannya/korekciini_programy/4-socz-pobut-pidg-4-kl-legkij-om-1.pdf.

(Legky, O. M. "Social and everyday orientation." Program for corrective and developmental work for preparatory, 1-4 grades of special general educational institutions for blind children and children with reduced vision. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/inkluzyvnenavchannya/korekciini_programy/4-socz-pobut-pidg-4-kl-legkij-om-1.pdf).

Скринникова, С. В., Соляник, Л. Д. «Розвиток мовлення». Програма з корекційно-розвиткової роботи для підготовчого, 1-4 класів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для сліпих дітей та дітей зі зниженим зором. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/inkluzyvnenavchannya/korekciini_programy/3-rozvitok-movlennya-pidg.-1-4-xarkiv.pdf.

(Skrynnikova, S. V., Solyanyk, L. D. "Development of speech." Program for corrective and developmental work for preparatory, 1-4 grades of special general educational institutions for blind children and children with reduced vision. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/inkluzyvnenavchannya/korekciini_programy/3-rozvitok-movlennya-pidg.-1-4-xarkiv.pdf).

Судейманова, Ю. В. «Корекція розвитку» (корекція пізнавальної сфери). Програма з корекційно-розвиткової роботи для підготовчого, 1-4 класів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для сліпих дітей та дітей зі зниженим зором (програма за вибором вчителя в залежності від психофізичних особливостей учнів). URL:

https://mon.gov.ua/storage/app/media/inkluzyvnenavchannya/korekciini_programy/1-korekziya-rozvitku-pidg-1-4-klas-xarkiv-1.pdf. *(Suleymanova, Yu. V. "Correction of development" (correction of the cognitive sphere). Program for corrective and developmental work for preparatory, 1-4 grades of special general educational institutions for blind children and children with reduced vision (the program is chosen by the teacher depending on the psychophysical characteristics of the students). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/inkluzyvnenavchannya/korekciini_programy/1-korekziya-rozvitku-pidg-1-4-klas-xarkiv-1.pdf).*

SUMMARY

Zorochkina Tetiana, Nikolaesku Inna, Litvin Inna. Sensory development correction for visually impaired primary school students.

The article focuses on peculiarities of sensory development in young schoolchildren with visual impairments. It identifies the main principles of correcting sensory development in children with visual impairments, including the use of various sensory stimuli, application of specialized techniques for sensory skill development, differentiation of information through various presentation methods, consistent use of colored and contrasting materials, creation of comfortable conditions for information

perception, and individualization of the educational process. The features of corrective and developmental work with children with visual impairments are shown. The main tasks of corrective and developmental sessions with primary schoolchildren are examined. An analysis of corrective and developmental programs for students in grades 1-4 with visual impairments approved by the Ministry of Education and Science of Ukraine has been carried out.

Key words: *sensory development, primary schoolchildren with visual impairments, correction of sensory development, corrective and developmental work with children with visual impairments, corrective and developmental program, inclusive education.*